

S O K F É L E.

II szám

Béts. Május 4-dik napján.

1832

A' Nemzeti nyelv pártolása.

Tek. Esztergom Vármegyének a' Magyar nyelv terjesztéséről hozott végzése (summás kivonatban a' Posonyi Újs. Told *)

Minthogy a' Nemzeti létel, az országnak virágzása, és a' közjót előmozdító hazaszeretet a' nemzeti nyelvnek kimivelésével és közönséges elterjesztésével legszorosb egybeköttetésben áll; köz akarattal végezte a' Megye:

1. Hogy az a' több esztendőök előtt hozott végzése a' Vármegyének, melly szerént minden kéréveleknek és folyamodásoknak magyarul kell irva lenniök, ezentúl nemtsak pontosan megtartassék, hanem annak felette:

a) Minden felirási ezen Vármegyének Nádor Ispán Ö Ts. K. Fő Hertzegségéhez és a' Magyar Királyi Udvari Cancelláriához ezentúl tsupán magyarul készítesenek, a' mint az a' N. M. Kir. Helytartó Tanátshoz küldött felírásokra nézve eddig is történt.

b) Minden pereknek ezentúl is, eleitől fogva végig, tsupán tsak magyarul kell folyniök, és az ítéleteknek magyarul mondattatniök.

c) A' falusi jegyzök minden alkuleveleket és rendeléseket, a' mennyiben az öket illeti egyedül tsak magyarul írjanak, bárha tsak harmada álljon is a' lakosoknak magyarokból.

2. Minden földesuraságök és törvényhatóságök ebben a' Vármegyében felszóllittassanak, hogy jövendőben protokollumaikat tsupán tsak magyarul vitessék; az urasági tisztek hasonlóan magyarul vigyék számadásaikat; és az a' rendelés, melly szerént a' Várme-

*) A' mennyiben t-i ez a' végzése a' Megyének az Országos törvényekkel megegyez. Red.

gyéhez valaki tsak magyar nyelven írott folyamodással járulhat, az Úriszékekre is kiterjesztetik.

3. Ha egy más Vármegyétől vagy Törvényhatóságtól valami nem magyar nyelven írott levél érkeznék, legelső esetben elfogadtassék ugyan, de a' reá adandó válaszban figyelmetessé kell tenni a' Törvényhatóságot az új Megyevégzésre, és meg kell kérni, hogy jövődöben magyarul levelezzen, ha választ akar kapni.

4. A' Főtiszt. Egyházi Törvényhatóság ebben a' Vármegyében megkéretessék, hogy az egyházi törvényszékek előtt forgó perekre nézve ugyanazokat a' rendeléseket tétesse, mint a' Vármegye a' polgári perekre nézve; és a' Tiszt. Papságnak hagyja meg, hogy jövődöben a' keresztelö-, esketö-, és halottas - mátrikulákat magyarul vigyék, és bizonyságleveleket azokból tsak magyarul adjanak.

5. Tagadhatatlan lévén, hogy a' hazai nyelvnek terjedését a' más nyelveken tartott közönséges Isteni tisztelet kiváltképpen gátolja; erre nézve meg kell kérni a' Főtiszt. egyházi Törvényhatóságot, hogy jövődöben a' predikátziók, éneklések és egyéb ájtatoságok tsupán tsak magyar nyelven tartassanak; mindazáltal a' melly helységekben a' tót vagy német nyelvet egyszerre egészen kirekeszteni nem lehetne, ott az Isteni tisztelet tartassék ugyan tót vagy német nyelven, de felváltva a' magyarral. A' melly helységekben a' Papok nem tudnak magyarul, kötelesek legyenek magyar Káplánokat tartani. — Jövődöben Clérikusnak az Esztergomi Kispapok házába senki fel ne vétettesék, a' ki legalább annyira mennyire magyarul nem tud; és ki ne botsáttassék, míg ottan jól és folyvást beszélni meg nem tanult.

6. Minthogy a' puszta tót vagy német falukat si-

keres következássel tsupán tsak az oskolai tanítás által lehet megmagyarosítani, tehát jövendőben a' gyermekek a' falusi oskolákban olvasni, írni, számvetni és imádkozni, minden más nyelvnek kirekesztésével, egyedül magyar nyelven tanuljanak, és senki jövendőben oskolamester vagy tanító ne lehessen, ha nem tökéletes magyar; a' mostaniaknak kik a' magyar nyelvben járatlanok, annak megtanulására három esztendei idő engedtetik, mellynek eltelésével, ha még akkor is alkalmatlanoknak találtatvának, a' tanítóságból elmozdittassanak. A' Papokat, mint helybeli felvígyázókat az oskolákra meg kell szállítani, hogy a' tanítókat a' feljebbi végzéseknak szoros megtartására kényszerítsék, és a' szüleket gyermekeiknek az oskolabavaló jártatására nógassák és intsék.

7. A' földes Uraságokat fel kell szállítani, hogy a' magyar nyelvnek terjedését a' többek között azzal is segítsék, hogy a' mennyire lehet a' falukban bírökká, esküdtekké 's a' t. tsak olyanokat tétessenek, kik magyarul tudnak.

8. A' német mesterembereknek eddigi különözése a' magyar tzhéktől ezentúl megszúnjon; a' szabaduló és vándor-ívelek vagy vándor-könyvek tsak magyarul írva adattassanak; a' magyarul nem értő inasok fel ne szabadittassanak, és a' magyarul nem tudók mesterekké ne lehessenek. — Nem lévén a' mesterembereknek magyarul sok mesterszavaik, erre nézve meg kell kérni a' Magyar Tudós társaságot, hogy ezen a' fogyatkozáson segítsen *).

9. A' N. M. Kir. Helytartó Tanátsot meg kell

---

*) A' Magyar Tudós társaság az ez eránt hozzá intézett kérésre azt válaszolá, hogy a' mesterszavak és kifejezetek az általa kiadandó nagy magyar Szótárban elő fognak jöni.

kérni, hogy jövendőben a' ki magyarul nem tud, orvos, patikás vagy bába ne lehessen.

10. Minthogy a' magyarosodásra az is térszen valamit, ha a' más nyelvekből való familiai nevek magyarokká elváltoztatnak; a' mi a' törvényhatóságnak felvígyázása alatt, minden lehető visszaélésnek kikérülésével, megeshetik; tehát kérni kell Ö Ts. K. Fel-ségét, hogy jövendőben, a' kik idegen familiai neveiket magyarra elváltoztatni akarnák, azok minden hoszszas folyamodózás nélkül, az illető törvényhatóságnak kiküldöttjei előtt előadván kívánságokat, azt azonnal megnyerhessék.

11. Hogy ezen rendelkezéseknek tzélja annál bizonyosabban elérődjek, egy állandó kiküldöttség nevezetik ki, mellynek kötelessége, a' magyarosodást illető végzéseknél végrehajtására fel ügyelni, és időről időre tzélarányos javallatokat tenni.

12. Meghagyattassék a' közelebbi Országgyűlésre küldendő Megyeköveteknek, hogy az Országgyűlésen azon legyenek, hogy az Országgyűlési tanátskozások, a' Karoknak és Rendeknek felírásai, és a' törvénytzikelyek tsak magyarul irattassanak, és az által a' nyelv törvényhozó és országos nyelvvé emeltessék.

Üstökös tsillagok. A' folyó 1832-dik esztendőben — a' tsillagvizsgálók jelentése szerént — két nevezetes üstökös tsillag fog megjelenni. Az egyik Május elején, a' másik Szeptemberben. Felfedezőinek nevérol amazt *Enke*, emezt *Biela* névvel nevezik. Ez utolsónak útja földünkhöz az idén szokatlan közelségre esik; a' honnan némelyek, a' mint tudva van, a' két égi testnek öszveütődését és a' földnek végromlását lehetségesnek következtették; kiknek megnyugtatóra közelebb sok tudós tsillagvizsgálók megszállmolt-

tak, azzal a' vigasztalással, hogy szoros felszámítás szerént, a' nevezett két égi testek legnagyobb közelségeknél pillanatjában is, 18,526,500 mértföldnyire állanak távol egymástól *) Azt nem is említvén, hogy az ártatlan kis *üstökös tsillagotska*, kitsynysége miatt pusztán szemmel nem látható **). E' két üstökös tsillagoknak feltetszésén kívül, több más égi nevezetességek is fognak ez esztendőben történni, úgymint: hét bujdosótsillag-fogyatkozás, (a' hold eltakarja őket), három első nagyságú tsillagfogyatkozás; Merkuriusnak keresztül menetele a' nap tányérján, és a' Szaturnus gyűrűjének eltűnése.

Az ekkorig esmeretes üstökös tsillagok közül legközelebb jártak a' Földhöz, az 1680-diki, 1684-diki, és 1826-diki; ez utolsó tsak 160,000 mértföldnyire vala távol, 's még sem okozott legkisebb rendetlenséget is a' földön. Az idej két üstökös tsillagok a' kitsinyek közül valók, és tsak meszszelátó tsöveken láthatók; de majd 1835-ben megjelen a' *Halley* nagy üstökös tsillaga, melly 1436-ben, 1521-ben, 1607-ben, és 1759-ben olly ditsően látszott. Ez egész Európában látható lesz, és Nov. 7-dikén (1835-ben) fog napunkhoz legközelebb járni.

Az Újságlevelek szaporodása. Egy Anglus Újságlevél ezt az észrevételt teszi: „Az Újságlevelek bámúlásra méltó hirtelenséggel szaporodnak a' világnak

*) Azoknak kik e' tárgyról bővebben olvasni kívánnának, ajánljuk a' következő című könyvetskét: „Was hat die Welt von dem Kometen des Jahres 1832 zu fürchten? (Mi félivalója van a' Világnak az 1832-diki üstökös tsillagtól?)“

***) Mellesleg megjegyezve, az üstökös tsillag név nem egészen jó; legalább nem illik az olyan vándor tsillagokra, melyeknek üstökök niuts, miut a' millyen p. o. a' Biela is.

minden részeiben. Algírból sőt Konstantinápolyból is Újság jár, mellyet ott a' Frantziák, itt maga a' Szultán adat kí. — Még a' Szeretsenek is tudnak Újságlevelet mutatni Libiában; és a' *Hattyúvizétől* vett utolsó tudósítások szerint, az ekkorig kézzel írott *Havi írás* helyébe, melly az odavalóknak egyedülvaló tudományos eledelek volt, most már nyomtatott Újság állott, és 1831-dik eszt. Máj. 16-ka olta rendszeren jár. — Még kelet Indiában is kiűtött az Újságírás dühe a' született Indusoknál. — Kilentz Újságlevél jár Bengál nyelven, ú. m. *Jan Jahan Nama*, (Szerkeztetője Hür Hur Duttu); *Sudhakur*; *Pruhakur*; *Hurkura*, 's a' t. és a' tizedik két nyelven jelen meg, Persául és Bengálul. Azonkívül most Cuttában megint egy új Havi írást szándékoznak kiadni három nyelven, persául, bengálul és orissául. Szerkeztetői mind született Indusok. — Ausztráliában is újra két Újság lépett napvilágra, t. i. Sidney Herald, és Life in Sidney. — Az Éjszakamériakai Státusokban Cincinnati városából, melynek 28 ezer lakosai vannak, 17 Újságlevél jár; 3 naponként jó; 2 kétszer és 7 egyszer hetenként, 5 pedig kétszer hónaponként.

Az Újság levelek sokasága Európában. A' burkus Kir. Újság Expeditiója lajstromában, mellyet Berlinben az idén adott ki, 1013 külömbféle Újságlevelek számláltak elő, úgymint 667 német, 177 frantzia, 72 ánglus, 29 olasz, 28 hollandus, 15 lengyel, 11 orosz-német, 6 dánus, 5 svéd, 3 magyar, 2 tseh, 1 spanyol, 1 deák, és 1 új-görög.

Nadálykúra, v. piótzázás Frantzia országban. A' Németországi Correspondent (Újságlevél) írja. „A' vérszopó nadálynak használása Frantzia országban az utóbbi tiz esztendőök alatt rendkívül elhatalmazott.

Esztendőnként 53 milliion darabra van szükségek a' Frantziáknak, és hazájok nem adhatván annyit, külföldről hozatnak évenként 35 milliion darabot, a' miért — egyet-egyét 10 centimesre (mintegy 2 jó kr-ra) számítván — legalább is negyedfél milliion frankot kell kiadniok. Egy Európai nemzetnek sintsen, a' mint látszik, olyan sok felesleges, vagy olyan gyúladásra hajlandó forró vére, mint a' Frantziáknak. A' nádályok itt úgy jelennek meg, mint valóságos jóltévői az emberiségnek. Mert minő gonosz károkat nem tehetne a' világban ez a' sok felesleges és gyúladékony vér, ha általok szépen félre nem takarították " *).

Az elmaradott bál. Fő Cancellárius Hertzeg *Cambaceres* kérte *Napoleon* tsászárt 1810-ben Jan. 18-kán, hogy jelenjen meg a' bálban, mellyet ő Jan. 21-kén adni akar vala. „Jan. 21-kén?“ monda a' tsászár komoran, „én nem tántzolok egy betsületes embernek (XVI Lajosnak) halála napján.“ A' bál azután elmaradt.

Az elakadás. — *Pantheon.* Avignonban A*** Úr, a' hajdani rendalkotó (Constituante) Gyűlésnek egyik tagja megholt. Ő volt az, a' ki a' szállásokba tsak egyszer állott fel, és beszédjét így kezdette: „Uraim! Az ember tsak egy állatt.....“ Itt körültekintvén, a' ditső gyűlés látására megdobbant és — elakadt. Egy ideig mély hallgatás lön. — Végre a' tagok közül egy felkiáltott. „Uraim! nekem az a' kívánságom, hogy ez a' beszéd kinyomtattassék, és a' szerzőnek képével ékesíttessék.“ — Párisban egy országos Követ az Újságban ezeket olvasván, így szólott: „érdemesebb lett volna, legalább, A*** Ur képe a' kimetszésre, mivel

*) Hány milliion pióztát visznek évenként a' Fertő tavából Frantzia Országba, szeretnénk e' felől arról a' tájról hitelesen tudósíttatni.

a' szállószékbe tsakugyan felállott és szállani kezdett; mint némely olyan Követeké, kiknek köremetszett képeket bizonyos gyűjteményben a' nem -szóllásig eltalálva látjuk; hollott a' Kamarákban soha tsak meg sem szállaltak.

A' falusi oskolák ritkasága Frantzia Országban.
Annak a' nagy tudatlanságnak, melly Fr. Országban a' falukban uralkodik, világos például szolgálhat a' többek között — egy Párisi Újságlevél szerént —, hogy P — faluban, Nievre Megyében, 600 ember között tsak négy találkozik a' ki olvasni tud.

Mit vár a' nép Angliában a' Reformbilltől? Angliában a' nép olyan sokat vár és ígér magának a' Parlamentben most fenforgó Reformtól, hogy várakozásában lehetetlen meg nem tsalatkoznia. Mikor a' Bill az Alsóházban felolvastatott, annak hallására egy mosó aszszony mindjárt nem akart többé mosni egy úri aszszonyságnak, azt mondván: „ha a' Reformbill keresztül megyen, *Maga* fog mosni Aszszonyom! — *nekem.*“ Egy másik aszszony kivel az ura igen rúttul bánt, 's annál fogva válópert kezdett ellene, a' bill felolvastatásának hírére kérte a' bírót, hogy a' dolgot hagyja abban, mivel az Ország törvényei, a' mint hallja, meg fognak jobbítottani, és így az ő férjének is *meg kell osztán jobbútni.* — Szegény aszszony!

Persa Példabeszéd.

Míg fogaim voltak, nem volt mit törni velek, most
Volna dióm, fog nints; ilyen az emberi sors!

Rejtett szó.

Öt betű, három elől kérd, a' két végseje rug, vág;
Fő nélkül nyír, vág; dögre vadász az egész.

Megfejtés (1 - ső Szám) *Ma.*